

УДК 378.147:378.6(430)

Галина Золотарьова, викладач кафедри іноземної філології
Комунальний заклад "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ НІМЕЧЧИНИ

На основі ретроспективного аналізу розвитку педагогічної теорії та практики, в статті аналізуються основні ідеї та здобутки у галузі освіти і виховання, що безпосередньо чи опосередковано вплинули на процес їх технологізації, зокрема підготовки майбутніх педагогів у Німеччині. Прослідковується трансформація феномену "технологія" стосовно освітнього процесу. Виокремлено основні інноваційні педагогічні технології, що застосовуються у сучасній педагогічній освіті Німеччини.

Ключові слова: освітній процес, технологія, технологія в освіті, освітня технологія, технологізація освітнього процесу.

Лит. 14.

Галина Золотарёва, преподаватель кафедры иностранной филологии
Коммунальное учреждение "Харьковская гуманитарно-педагогическая академия"
Харьковского областного совета

РАЗВИТИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ГЕРМАНИИ

На основе ретроспективного анализа развития педагогической теории и практики, в статье анализируются основные идеи и достижения в области образования и воспитания, которые непосредственно или косвенно повлияли на процесс их технологизации, в частности на подготовку будущих педагогов в Германии. Прослеживается трансформация феномена "технология" относительно образовательного процесса. Выделены основные инновационные педагогические технологии, применяемые в современном педагогическом образовании Германии.

Ключевые слова: образовательный процесс, технология, технология в образовании, образовательная технология, технологизация образовательного процесса.

Halyna Zolotarova, Lecturer of the Foreign Philology Department
Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" Kharkiv regional council

THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGIZING APPROACH OF THE PEDAGOGICAL EDUCATION IN GERMANY

The article analyzes, on the basis of retrospective analysis of the development of educational theory and practice, the main ideas and accomplishments in the field of education and training, which are directly or indirectly influenced on the process of technologizing, particularly in the training of future teachers in Germany. The transformation of the phenomenon "technology" concerning the educational process is traced. The basic innovative pedagogical technologies, which are used in modern German pedagogical education are distinguished.

Keywords: an educational process, the technology, technology in education, an educational technology, the technologizing of educational process.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інноваційність є однією з домінантних тенденцій прогресу людства взагалі і модернізації сфери освіти зокрема, що засвідчує практика соціокультурного розвитку більшості держав. Проблема інноваційності у підготовці майбутніх педагогів активізувалась під впливом становлення нової освітньої парадигми, що відбувається на засадах формування творчого потенціалу та активної життєвої позиції особистості, забезпечення її спрямованості на самовизначення, стимулювання готовності до сприйняття й ефективного вирішення педагогічних завдань у майбутній професійній діяльності.

Інтерес до системи та технологій підготовки вчителів у Німеччині в умовах створення єдиного європейського освітнього простору вищої освіти обумовлений низкою причин:

- Німеччина має багаті історичні традиції освіти, що дозволяє їй відігравати провідну роль у галузі світової науки й освіти впродовж кількох століть;

- Німеччину й Україну пов'язують давні історично сформовані відносини. Протягом багатьох років Німеччина впливала на культуру, економіку, політику, освітню та інші системи пострадянський країн;

- Німеччина – одна з найбільш розвинених і

відкритих країн континенту, ініціатор та активний учасник процесу створення єдиного європейського простору вищої освіти і має значний досвід з питань професійної підготовки фахівців у нових соціокультурних умовах.

Актуальність дослідження визначається і фактом приєднання України до Болонського процесу, що вимагає реформування системи вищої освіти на рівні, який би дозволив вітчизняним ВНЗ готувати висококваліфікованого фахівця, затребуваного національним та європейським ринком праці, зокрема у галузі шкільної педагогіки.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання підготовки вчителів є однією з найактуальніших проблем в сучасному педагогічному дискурсі Німеччини, тому даній проблемі присвячена значна кількість робіт провідних німецьких дослідників у галузі освіти, таких як Д. Анен, Р. Байер, Г.-К. Бекман, Г. Белленберг, В. Ботхер, Дж. Вильдт, Л. Грюнерт, А. Данхаузер, Р. Дітман, Л. Екінгер, Е. Кляйме, Д. Ленцен, П. Рейнхольд, К. Уліх, К. Ферзе, Г. Фауст, Г. Хайд та інших.

Мета статті. Аналіз основних ідей та здобутків у галузі освіти і виховання, що вплинули на процес технологізації системи підготовки майбутніх педагогів у Німеччині.

Виклад основного матеріалу. Досвід переходу від реалізації окремих педагогічних функцій до їхньої системи, від типових освітніх технологій до інноваційних, творчих, особистісно орієнтованих у системі педагогічної освіти Німеччини, що перетворює суперпозицію викладача та субординаційну позицію студента в педагогічно рівноправні позиції, створює більш ефективні умови для професійного й особистісного зростання останніх, відповідно викликаючи практичний інтерес у освітян і науковців України.

Усвідомлені спроби технологізації педагогічного процесу, що вплинули на розвиток педагогічних технологій у Німеччині, пов'язані з розвитком педагогічної теорії та практики на засадах гуманізму, в епоху Відродження.

Характерною тенденцією розвитку педагогіки епохи Відродження є виникнення нових методів навчання, які у XX ст. трансформувалися у низку освітніх технологій, серед яких можна передусім назвати метод проектів. Його використовували, зокрема, для навчання в архітектурних майстернях Італії у XVI столітті [7, 123]. Згодом ці проекти були забуті. У численних джерелах вказується й інший термін виникнення цього методу – друга половина XIX століття.

Автором відносно чітко означеної ідеї технологізації освіти, яка згодом реалізувалася у Німеччині, слід вважати Я. Коменського. Порівняння навчального процесу із годинником, зроблене чеським гуманістом у творі “Велика дидактика”, можна інтерпретувати як запровадження технологічного підходу: “Отже, мистецтво навчання не потребує нічого іншого, крім умілого розподілу часу, предметів і методу...” [5, 102].

Перевагою технології Я. Коменського є відповідність критерію “прогнозованість”. У “Великій дидактиці” втілено прагнення автора навчати так, щоб неуспіху бути не могло. Проте йдеться скоріше про орієнтацію на успіх, тобто здатність дидактичної машини рухатися, ніж про гарантію успіху, так як чеський педагог пропонує поділ учнів на певні категорії, використання індивідуального підходу до них, передбачає застосування методів покарання тощо. Все перераховане свідчить не на користь класно-урочної системи як технології, оскільки там мало місця справді індивідуальному, самостійному, їй притаманна певна уніфікація впливу на особистість.

Німецький дослідник К. Раумер, розглядаючи педагогічні технології в їх історичній ретроспективі, акцентує увагу на порівнянні Я. Коменським навчального процесу із годинниковим механізмом. Однак значення праць чеського гуманіста для розвитку технологічного підходу є ширшим. Він один із перших заклав основи інтерактивного (взаємного) та проблемного навчання, створив передумови формування та розвитку інтерактивних і проектних технологій.

На думку Р. Бадера та Г. Петцгольда, саме з часів Я. Коменського реалізується прототип сучасного програмованого навчання. “...Поділ навчального матеріалу на розділи, теми, параграфи та інше є не що інше, як програмоване навчання” [4, 412].

Намагання наслідувати виробництво у педагогічному процесі в епоху Відродження сприяло виникненню нових аналогій між освітнім та виробничим процесами, машиною та людиною. Найглибший підхід до створення таких аналогій зафіксований у творчості французького філософа-матеріаліста Ж. Ламетрі, автора твору “Людина-машина”. Праці відомого французя користувались популярністю і довірою в Німеччині. Він, без сумніву, усвідомлював різницю, яка існує між людським організмом та технічним винаходом, проте зацікавився передусім їх спільними ознаками.

Слід відзначити, що під впливом означених ідей в історії зарубіжної педагогіки, у тому числі і німецької, сформувався переконання, що завдяки досконалій організації педагогічного процесу (технології) можна обов'язково досягти навченості та вихованості у соціумі.

Узагальнюючий аналіз наукової теорії та практики розвитку освітніх технологій у Німеччині дає підстави виокремити три типи технологій:

- освітня технологія як проект освітнього процесу відповідно до конкретно визначеної мети на основі концептуального задуму (технологія підготовки громадського діяча, технологія виховання джентльмена, гуманістичне виховання тощо);

- освітня технологія як організація освітнього процесу (за цією ознакою згодом учені виділяли такі покоління технологій, як традиційні, урочно-блочні тощо);

- освітня технологія як результат трансформації нового методу, що знайшла найбільше поширення у педагогічній освіті Німеччини.

Щодо забезпечення гарантій отримання запланованих результатів в освітній галузі сформувалося два підходи:

1. Якість навчання і виховання залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників: від педагогічної культури вчителя, якостей учнів, способів і шляхів навчання.

2. На показники успішності і вихованості впливає, передусім, спосіб організації педагогічної діяльності (реалізація послідовності технологічних операцій).

У витоки першого підходу були: Демокрит, який вважав, що неможливо навчити зарозумілого учня або того, хто не хоче вчитися; Д. Дідро, який, високо оцінюючи роль виховання у формуванні людини, не вважав її всемогутньою. Він не погоджувався із думкою К. Гельвеція про те, що “виховання може все”, оскільки той ігнорував вплив природних схильностей (спадкових задатків). Освіта і виховання пом'якшують характер людини, роз'яснюють її обов'язки, зменшують вади, прищеплюють любов до порядку, справедливості й добродійності [11, 121]. А. Дістервег, який у своїй промові на відкритті семінарії у м. Мерсі 3 липня 1820 р. заявив: “Де шкільна справа знаходиться у занепаді, винен учитель; де вона добре поставлена, там вона цим зобов'язана вчителю... Учитель для школи – це те саме, що і сонце для всесвіту. Він джерело тієї сили, яка приводить в рух всю машину. Остання покритється іржею, якщо він не зуміє вдихнути в неї життя і рух...” [2, 113].

У контексті технологічного підходу до освіти і виховання в класичній педагогіці слід вивчати праці німецького педагога Й. Гербарта, який запропонував чіткі етапи навчання для кожного уроку. Безперечно, ці етапи, складаючи свого роду алгоритм навчання, є характерною ознакою одного із критеріїв освітньої технології – алгоритмічності.

Технологізація процесу навчання Й. Гербартом передбачала, поділ його на викладання й учіння. Крім того, він шукав “природню послідовність” навчального процесу у вигляді формальних ступенів. Ним були виділені чотири такі ступені: два – для поглиблення навчання і два для осмислення навчання. На перших двох ступенях особливо важливі такі методи навчання, як наочність і бесіда. На двох інших – самостійна робота і слово педагога [3, 47].

Для відтворення ретроспективи розвитку поняття педагогічної технології цінною є ідея Й. Гербарта про те, що вихователю, який приступає до процесу виховання, необхідно мати свого роду карту чи план: “Те, що є важливим для вихователя, має бути розгорнуто перед ним, як географічна карта або (за можливості) як план добре побудованого міста, де подібні напрями однозначно перетинаються і де око самостійно орієнтується без підготовки”. Цікавим є і висновок щодо створення технологічної карти педагогічного процесу з притаманною для нього послідовністю дій, віддаючи належне педагогічній майстерності вчителя.

Для розуміння процесу розвитку педагогічної технології важливим є обґрунтування Й. Гербартом необхідності врахування впливу психологічних теорій на побудову навчального процесу [3, 48].

Суттєві зміни усвітової психолого-педагогічній науці сприяли поширенню у Німеччині ідей технологізації освіти (М. Монтесорі, В. Дільтей, П. Наторп, Е. Шпрангер, Дж. Адамс, С. Берт, О. Декролі) у другій половині XIX – на початку XX ст. Саме тоді виникли нові напрями реформаторської педагогіки: створення технології саморозвитку, формування соціально-виховної технології “Школа – центр виховання у соціальному середовищі” та низка інших.

Експериментальна педагогіка Німеччини, тісно взаємодіючи з одним із провідних психологічних напрямів у США – біхевіоризмом, згодом трансформувалася у концепцію програмованого навчання. Представники цього напрямку (Дж. Уотсон, Е. Торндайк та ін.) вважали, що поведінка людини – не що інше, як сукупність реакцій організму у відповідь на подразнення. Розвиток зазначеного психологічного напрямку став одним із чергових чинників технологізації процесу навчання у

Німеччині, хоча згодом піддався критиці через недооцінку дійової ролі психіки, свідомості людини у пізнавальному процесі.

Історико-педагогічний аналіз класичної, зокрема німецької, педагогічної літератури засвідчив, що з появою терміна “освітня (педагогічна) технологія” у творах класиків педагогіки відстежується як цілковите схвалення ідеї технологізації освіти, так і однозначна відмова від неї. Останню позицію відстоювали представники теорії вільного виховання – Е. Кей, К. Вентцель та інші [14, 45]. Вважаючи, що особистість є неповторною, вони наполягали на необхідності індивідуального впливу на неї.

Середина 20-х рр. ХХ ст. стали початком активної “технізації” навчального процесу у зарубіжній, і, звичайно ж, німецькій педагогіці. Нова технічна ера безпосередньо позначилась на освітньому процесі, зокрема внаслідок створення американцем С. Прессі механічних пристроїв для перевірки контрольних робіт, про що пишуть німецькі дослідники М. Боман та К. Хофман [8, 64].

У 30-х рр. ХХ ст. освітні технології широко використовуються у Європі, особливо в Німеччині, на основі впровадження технічних засобів навчання (“технологія в освіті”).

Продовженням технічної революції слід вважати перші програми аудіовізуального навчання, що були вперше застосовані у США та набули широкого використання у Німеччині в 30-х рр. ХХ століття [3, 142].

Таким чином, освітня технологія розвивалася як спосіб обґрунтування доцільного застосування технічних засобів навчання у педагогічному процесі, тобто як “технологія в освіті”. Таким шляхом вона розвивалася кілька десятиріч, доки не почала асоціюватися з новими підходами до навчання, зокрема з проектуванням та моделюванням освітнього процесу в навчальних закладах.

Трансформація поняття “технологія в освіті” у “технологія освіти” активно відбувається у 50-х рр. ХХ ст. Зрозуміло, пошуки вченими засобів підвищення ефективності навчання, зниження його залежності від особистості вчителя не могли обмежитися використанням лише технічних засобів навчання. Таким вимогам відповідало програмоване навчання, запропоноване 1954-го року американцем Б. Скіннером [8, 68]. Його ідеї виявилися настільки популярними, що деякі авторитетні вчені, зокрема і в Німеччині, вважали, що воно найближчим часом мало б витіснити традиційне навчання. Проте такі передбачення не підтвердилися.

За даними Е. Кляйме, який спирався на

дослідження Н. Вейні, Е. Глінна, Дж. Інґліса, С. Сміта, Д. Хора, відзначив позитивний вплив програмованого навчання на успішність студентів, і в результаті зробив висновок про те, що з використанням програмованого навчання успішність слабших студентів поліпшилася. Причина сприятливих змін полягає, на думку вченого, в усуненні негативного чинника – недостатньої впевненості у собі, що заважало проявити себе на семінарських заняттях [13, 11]. Вченими було зроблено висновок, що програмоване навчання є незамінним у самонавчанні.

Термін “педагогічна технологія” почав масово використовуватися за кордоном до кінця 60-х рр. ХХ століття. У цей час було створено низку педагогічних видань з означеної тематики. Так, із 1961 року у США видавався журнал “Педагогічна технологія”, з 1964 р. в Англії – “Педагогічна технологія і програмоване навчання”, з 1965 року в Японії – “Педагогічна технологія” [3, 142]. У 1967 р. в Англії створено Національну раду з педагогічної технології, у США – Інститут педагогічної технології. У ФРН, як і НДР, що пишалися своєю класичною освітою, не поспішали вводити термін “педагогічна технологія”. Замість цього широко використовували у педагогічній теорії та практиці терміни “метод навчання” та “засіб навчання”, останній з яких пізніше трансформувалася у термін “інформаційні технології” [12, 87].

70-ті роки ХХ ст. характеризуються подальшими науковими пошуками як щодо уточнення поняття, так і вироблення нових підходів до технологізації у побудові освітнього процесу.

Педагогічні технології у Німеччині визначалися як способи використання технічних засобів навчання; проектування керованого навчального процесу відповідно до точно визначених цілей; будь-яка педагогічна новація; галузь знання [10, 93].

У цілому можна констатувати, що за декілька десятиріч в історії розвитку педагогічних технологій відбувся стрімкий скачок від їх розуміння як процесу використання аудіовізуальних засобів до забезпечення процесу навчання як системи. Досить широкі можливості для використання педагогічних технологій отримали у вищій педагогічній школі Німеччини. Основною метою їх розробки та впровадження стало підвищення ефективності навчального процесу та наукових методів досягнення конкретних дидактичних цілей [3, 144].

Аналіз окремих наукових джерел, присвячених теорії та практиці розвитку освітніх технологій у

70-ті – 90-ті рр. XX ст. засвідчує, що у цей період провідне місце у навчальному процесі країн Європи, зокрема Німеччини, посіли інформаційно-комунікативні технології [7, 154]. Їх масове впровадження стало передумовою і основою для організації дистанційної освіти як новітньої технології навчання у вищій школі, що вперше була здійснена 1969 року у Відкритому університеті Великої Британії. 1987 року була створена Європейська асоціація університетів дистанційного навчання, до складу якої входить 17 організацій-членів із 15 країн, серед яких і Німеччина. У кінці XX ст. як у Західній, так і в Східній Німеччині здобуло популярність застосування різних видів ЕОМ як засобу навчання і як ефективного методу активізації навчальної діяльності, формування стійкої соціальної мотивації. Події в галузі освіти загальноєвропейського масштабу та науково-технічний і культурний прогрес, інформатизація суспільства мали значний вплив на систему підготовки майбутніх вчителів, що знайшло своє відображення в урізноманітненні методів (проблемного, проектного, комп'ютерного навчання тощо) та засобів навчання студентів педагогічних спеціальностей.

Аналіз навчальних програм та планів переконує, що у практиці вищої школи об'єднаної Німеччини на цьому етапі утвердився та широко виикористовується метод моделювання, який був започаткований у ФРН. Виявлено, що зазначена методика активно використовувалась у різних галузях науки, техніки, мистецтва Німеччини.

Огляд науково-педагогічних джерел [1; 2; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10] дає підстави стверджувати, що в об'єднаній Німеччині продовжує завойовувати популярність метод портфоліо, започаткований у Західній Німеччині. Слід зауважити, що метод портфоліо, як і будь-який інший, є ефективним у роботі зі студентами за умови його доцільного використання. Як справедливо стверджують сучасні німецькі науковці Р. Дітман та Г.-Г. Ербе, нині в Європі спостерігається так званий "синдром портфоліо" [9, 73], тобто науковці наголошують на масовості застосування зазначеного методу та перебільшенні його значення у процесі контролю й оцінки знань і вмінь студентів. Для подолання стихійного характеру використання цього методу вчені пропонують забезпечити викладачів інструкціями та правилами оптимальності його застосування.

Варто зауважити, що в роботі зі студентською молоддю Німеччини використовується форма організації навчання, а саме – лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку відео,

аудіо- та фотоапаратури тощо, та інтерактивна лекція (це поняття використовують сучасні німецькі дослідники, зокрема, А. Вілау [6, 124].

Висновок. Таким чином, технологічний підхід у педагогічній освіті Німеччини сягає своїми коріннями у епоху Відродження, коли вперше виникали нові методи навчання, що згодом трансформувалися у низку освітніх технологій. Сучасному інформаційному суспільству Німеччини необхідна якісна освіта, що готує конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, тому використання новітніх педагогічних технологій, нових форм і методів навчання уможливорює процес досягнення цієї мети, а спроби технологізації педагогічного процесу, що вплинули на розвиток педагогічних технологій у Німеччині, пов'язані з розвитком педагогічної теорії та практики.

1. *Енциклопедія освіти/ Акад. пед. наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.*

2. *Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М.В. Кларин. – М.: Арена, 1994. – 221 с.*

3. *Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. Вид. 4-те, Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 190 с.*

4. *Bader R., Patzold G. Lehrerbildung im Spannungsfeld von Wissenschaft und Beruf. – Bochum: Brockmeyer, 1995. – 456 S.*

5. *Bastian J., Keuffer J., Lehberger R. (Hrsg.) Lehrerbildung in der Entwicklung. – Beltz Padagogik, 2005. – 132 S.*

6. *Bayer M., Bohnsack F., Koch-Priewe B., Wildt J. (hrsg.) Lehrerinnen und Lehrer werden ohne Kompetenz Professionalisierung durch eine andere Lehrerbildung. – Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 2000. – 351 S.*

7. *Beckmann H.-K. Das Verhältnis von Theorie und Praxis in der Padagogik und Konsequenzen für die Lehrerausbildung. In: E. Glumper. Perspektiven der universitären Lehrerbildung/hrsg. von E. Glumper und Heinz S. Rosenbusch. – Bad /Obb.: Klinkhardt, 1997. – 176 S.*

8. *Bohmann M., Hoffmann K. Kursbuch Berufseinstieg. – Beltz Praxis, 2002. – 119 S.*

9. *Dittmann R., Erbe H.-H. Neukonzeption der beruflichen Fachrichtung im Studium zum Berufsschullehramt an der TU Berlin: Studienreformprojekt zum gerufsschullehramt/innenstudium; Abschlussbericht /Technische Universität Berlin, pabbbereich Erziehungs- und Unterrichtswissenschaften, Institut für Berufliche Bildung, Hochschulbildung und Weiterbildungsforschung. – Dortmund: Projekt-Verl., 1996. – 102 S.*

10. *Education in Germany since Unification, by David Phillips, ed. Oxford Studies in Comparative Education Series. – Oxford: Symposium Books, 2000. – 128 S.*

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЛІДЕРСТВА
У ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

11. Ferse K. *Theoretische Positionen zur Motivierung wissenschaftlich – schöpferischer Tätigkeit von Lehrstudenten.* – Halle, 1990. – 207 S.

12. *Internationalisierung des Studiums – Ausländische Studierende in Deutschland, deutsche Studierende im Ausland: Ergebnisse der 17. Sozialerhebung des Deutschen Studentenwerks (DSW) durchgeführt durch*

HIS Hochschul-Informations-System. – Bonn. – 2005. – 100 S.

13. Klieme E. *Was sind Kompetenzen und wie lassen sie sich messen?* / E. Klieme // *Podagogik.* – 2004. – № 6. – S. 10 – 13.

14. Schonig W. *Schulinterne LFB als Beitrag zur Schulentwicklung.* – Freiberg im Breisgau: Lambertus Verl., 1992. – 294 S.

Стаття надійшла до редакції ..2016

УДК 37.035:316.46

Лі Цзіці, аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЛІДЕРСТВА У ЗАРУБІЖНИХ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

У статті здійснено ретроспективний аналіз проблеми лідерства у зарубіжних наукових дослідженнях. Розглянуто основні концепції зарубіжних дослідників різних часів щодо сутності лідерства та основних характеристик особистості лідера.

Ключові слова: лідерство, особистість, характеристика, риси, якості.

Літ. 13.

Лі Цзіці, аспірант Межрегиональной Академии управления персоналом, г. Киев

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЛІДЕРСТВА В ЗАРУБЕЖНИХ
НАУЧНИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ**

В статье осуществлен ретроспективный анализ проблемы лидерства в зарубежных научных исследованиях. Рассмотрены основные концепции зарубежных исследователей разных времен относительно сущности лидерства и основных характеристик личности лидера.

Ключевые слова: лидерство, личность, характеристика, черты, качества.

Ly Tszytsy, Postgraduate student Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

**THE RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE PROBLEM OF LEADERSHIP
IN THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH**

The article deals with the retrospective analysis of the problem of leadership in the international research. The author highlights the basic concept of foreign researchers of different times about the nature of leadership and the main characteristics of the individual leader.

Keywords: a leadership, a personality, the characteristics, the features and quality.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство висуває нові вимоги до кожної особистості, потребує розвитку її духовного та лідерського потенціалу. Сьогодні зростає попит на обдаровану особистість, яка нестандартно мислить, наділена сильною волею, високою працездатністю, особистісними уміннями і навичками, пов'язаними з ефективними комунікаціями, організацією власної справи, створенням команди і вмінням працювати в ній, мистецтвом вести переговори тощо. Тому проблема виховання лідерства набуває великого значення.

Мета статті. Розглянути основні концепції лідерства зарубіжних дослідників.

Аналіз основних досліджень. Як свідчить аналіз наукової літератури, до визначення лідерства існують різні підходи. Його розуміють як мету (Дж.А. Юкл), процес (Б. Басс, Р. Кеттел,

Дж. Хоманс, В. Шеклтон), результат (О. Скрипніков), продукт (К. Бланшард, В. Врум, П. Херсі.), функцію (Р. Бейлз, Ф. Слеттер), засіб (І. Вешлер, Ф. Массарік), форму (Н. Жеребова, Б. Паригін, О. Петровський, Л. Уманський), систему (Р. Кричевський, М. Рижак), чинник (Л. Орбан-Лембрик, Ю. Луньов), фокус (Р. Стогдил), тип відносин (Р. Танненбаум, Р. Хаус), здатність впливати на індивідів та групу (Р. Веккіо, Р. Ділтс).

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що предметом наукового аналізу лідерства стало наприкінці XIX – початку XX століть. Суттєвий вплив на розвиток концепцій лідерства зробили Г. Тард та Г. Лебон. Всі найбільші досягнення людства, на їхню думку, – результат діяльності великих особистостей; послідовники ж, що становлять переважну більшість, тільки наслідують видатних людей. У